

Rekomendacje przyrodnicze dla lasów o dominującej funkcji społecznej

Wprowadzenie nowej kategorii lasów, określanej jako lasy o wiodącej funkcji społecznej, ma zapewnić szerokim kręgom społeczeństwa korzystanie z wszelkich usług ekosystemowych tych lasów, zatem gospodarowanie nimi powinno być wzorem nowoczesnego podejścia opartego o wiedzę naukową oraz zgodnego z literą i duchem wszystkich obowiązujących w Polsce aktów prawa krajowego i międzynarodowego, regulujących kwestie różnorodności biologicznej lasów. Z tego powodu rekomendujemy wprowadzenie i kategoryczne przestrzeganie ograniczenia inwazyjnych zabiegów gospodarczych i zapobieżenie dalszej degradacji chronionych leśnych siedlisk przyrodniczych w lasach ochronnych wokół miast i w lasach o wiodącej funkcji społecznej.

I. Stosowanie w praktyce dotychczasowego tradycyjnego systemu typologii siedlisk leśnych, mającego na względzie głównie wartość gospodarczą drzewostanu i opartego o uproszczone kryteria cech gleby, wilgotności i dominujących gatunków budujących drzewostan uznajemy za anachronizm niszczący ocalałe dotąd lasy naturalne, i który w pilotażowo wprowadzanych zasadach funkcjonowania lasów o wiodącej funkcji społecznej należy natychmiast odrzucić. Niezbędne jest zastosowanie klasyfikacji leśnych siedlisk przyrodniczych opartej na przesłankach przyrodniczych. Wnioskujemy by wydzielenia leśne obligatoryjnie opisywać nie tylko poprzez typologię leśną, ale równolegle określać ich przynależność do leśnych siedlisk przyrodniczych, opierając ją na uproszczonych na potrzeby gospodarki leśnej kryteriach fitosocjologicznych (przykład w punkcie III).

II. Należy wprowadzić aneksy do elaboratów Planów Urządzania Lasu oraz zmiany w opisach taksacyjnych obejmujących lasy ochronne/ lasy społeczne w zakresie obligatoryjnego wymogu wskazywania występowania w poszczególnych wydzieleniach leśnych cech chronionych leśnych siedlisk przyrodniczych wymienionych w załączniku I Dyrektywy 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dyrektywą Siedliskowej). Kryteria wyróżniania tych siedlisk przyrodniczych, oparte na przesłankach fitosocjologicznych są zgodne z ich naturalną, przyrodniczą genezą i uwzględniają współczesną myśl przyrodniczą, wyrażoną w ratyfikowanej przez Polskę Konwencji o ochronie różnorodności biologicznej (Konwencja o różnorodności biologicznej, sporządzona w Rio de Janeiro dnia 5 czerwca 1992 r.).

Wyrażony powyżej postulat jest faktycznie w pełni zgodny z obowiązującymi w Lasach Państwowych wymaganiami stawianymi trwale zrównoważonej gospodarce leśnej. Ustawa o lasach w art. 6 ust. 1 pkt 1a) definiuje ją jako *“działalność zmierzającą do ukształtowania struktury lasów i ich wykorzystania w sposób i tempie zapewniającym trwałe zachowanie ich bogactwa biologicznego, wysokiej produktywności oraz potencjału regeneracyjnego, żywotności i zdolności do wypełniania, teraz i w przyszłości, wszystkich ważnych ochronnych, gospodarczych i socjalnych funkcji na poziomie lokalnym, narodowym i globalnym, bez szkody dla innych ekosystemów”*. Dotychczasowa praktyka gospodarki leśnej jest wyraźnie sprzeczna z celami postawionymi przed nią w ustawie o lasach. W dotychczasowej praktyce

głęboko inwazyjne metody gospodarowania w lasach zamieniły lub nadal zamieniają naturalne w naszej strefie klimatycznej ekosystemy leśne w plantacje drzew, które utraciły większość cech naturalnych ekosystemów biologicznych. Zręby zupełne odsłaniające dno lasu i niszczące jego mikroklimat, mechaniczne niszczenie gleb leśnych niesłusznie nazywane ich pielęgnacją oraz dokonywanie sztucznych nasadzeń, niesłusznie nazywane odnawianiem lasu, w rzeczywistości jest sprzeczne z zasadami trwale zrównoważonej gospodarki leśnej, niszczy bowiem zupełnie naturalną dla lasu fizjonomię, wielowarstwową strukturę, bogactwo biologiczne i potencjał regeneracyjny, a także zdolność do wypełniania funkcji społecznych.

III. Identyfikacja leśnych siedlisk przyrodniczych już zinwentaryzowanych nie jest trudna pod względem formalnym, gdyż powinny one być wymienione w Planach Urządzania Lasu oraz w opisach taksacyjnych. Istnieje jednak wiele wydzieleni, czy choćby płatów lasu, które wykazują wyraźne cechy tych chronionych siedlisk, a w dotychczasowych inwentaryzacjach zostały pominięte. Postulujemy wprowadzenie w wielkopolskich lasach uproszczonych kryteriów identyfikacji chronionych siedlisk, które wykazują choćby resztkowo cechy naturalnych lasów. Kryteriami identyfikacji takich cennych lasów powinny być:

1. Dla lasów liściastych grądów 9170 I łęgów 91F0 nawet śladowe występowanie łatwych do rozpoznania roślin runa leśnego takich jak: zawilce (*Anemone nemorosa*, *A. ranunculoides*), ziarnopłon (*Ficaria verna*), kokorycze (*Corydalis cava*, *C. solida*), piżmaczek (*Adoxa moschatelina*), gwiazdnice (*Stellaria holostea*, *S. nemorum*), czyściec leśny (*Stachys silvatica*), kopytnik (*Asarum europaeum*), miodunka ćma (*Pulmonaria obscura*), złoć żółta (*Gagea lutea*). Wymienione gatunki roślin niekoniecznie są charakterystyczne dla siedlisk leśnych w sensie fitosocjologicznym, ale ich występowanie jest wystarczającym indykatorem zgodności roślinności lasów z siedliskiem/ potencjalną roślinnością naturalną. Są to charakterystyczne rośliny aspektu wczesnowiosennego w lasach grądowych i łęgowych, zamykające swój cykl rozwojowy w krótkim okresie czasu na początku wiosny, kiedy do dna lasu dociera dużo światła, gdyż drzewa nie rozwinęły jeszcze liści, charakteryzujące się wolnym rozprzestrzenianiem, praktycznie nie kolonizujące nowozakładanych drzewostanów, i przez to stanowiące gatunki wskaźnikowe dla starych lasów. Wyznaczając lasy społeczne zalecamy stosować występowanie tych roślin runa niezależnie od składu drzewostanu, który jest na ogół zjawiskiem wtórnym, antropogenicznym i jego skład odmienny od siedliska przyrodniczego świadczy jedynie o stopniu antropogenicznej degeneracji lasu, która w dłuższej perspektywie czasu może być odwracalna.
2. Dla priorytetowych lasów łęgowych 91E0 w wydzieleniach nadrzecznych dominacja choćby jednego z gatunków drzew łęgowych: wierzb drzewiastych białej (*Salix alba*) lub kruchej (*S. fragilis*), topoli białej (*Populus alba*) lub czarnej (*P. nigra*), a także nadrzecznych zarośli wierzbowych jako siedlisk zastępczych dla łęgów.
3. Dla siedlisk borowych 91T0 borów chrobotkowych występowanie w runie chrobotka (*Cladonia* sp.) przy dominacji sosny w drzewostanie.

Dla identyfikacji lasów, które zachowały jeszcze cechy naturalnych, i które można jeszcze restytuować brakiem gospodarowania i/lub umiejętną gospodarką leśną, należy zastosować proponowane, proste kryteria ich wyróżniania.

Na obszarach z leśnymi siedliskami przyrodniczymi wymienionymi w Załączniku I Dyrektywy Siedliskowej lub dla obszarów o cechach lasów naturalnych wyróżnionych jak opisano powyżej należy wyeliminować inwazyjne zabiegi gospodarcze, mają one bowiem ogromne negatywne konsekwencje nie tylko przyrodnicze, ale także społeczne. Nie należy na tych cennych obszarach stosować rębni zupełnych, rębni gniazdowych, cięć zupełnych, nie należy orać gleby, usuwać pni, pestycydować, stosować powierzchniowych oprysków chemicznych. Dopuszczanymi metodami pozyskania jest wycinanie drzew pojedynczych, przy odnowieniu zdecydowanie należy preferować odnowienie naturalne, a przy ewentualnym podsadzaniu należy stosować wyłącznie gatunki drzew zgodne z siedliskiem przyrodniczym.

Dominująca społeczna funkcja lasów szczególnie nakazuje przestrzeganie uwarunkowań przyrodniczych ekosystemów leśnych oraz poszanowania dla obowiązującego w Polsce prawa międzynarodowego, nakazującego chronić różnorodność biologiczną.

IV. Dotychczasowa intensywna gospodarka leśna (zwłaszcza rębnie zupełne i cięcia zupełne, prowadzące do usunięcia naraz wszystkich lub prawie wszystkich drzew z pozyskiwanego obszaru, niszczenie wszystkich nieprodukcyjnych (nieprzynoszących dochodu) drzew, podrostu drzew, krzewów, krzewinek, roślinności runa (w tym wyżej wymienionych geofitów wiosennych), często następujące potem mechaniczne niszczenie pni, oranie gleby (przewracanie skib ziemi jak na polu uprawnym, co powoduje niszczenie wszystkich ww. roślin runa charakteryzujących naturalne zbiorowiska leśne, a także zabijanie organizmów tlenowych żyjących na powierzchni jak i beztlenowych żyjących w głębi), pestycydowanie i w końcu sadzenie nowych drzew (wyselekcjonowanych, pochodzącej z małej puli genetycznej, mających dać prosty pień, szybkorosnących) stanowi zupełne zniszczenie ekosystemu leśnego. Nawet gradacje owadów, pożary i wichury nie powodują całkowitego zniszczenia ekosystemu, bo znaczna część roślinności (biomasy) ostaje się po każdej z tych naturalnych tzw. katastrof, natomiast w wyniku rębni zupełnych i cięć zupełnych cała roślinność zostaje usunięta.

Negatywny wpływ gospodarki leśnej na przyrodę szeroko i przystępnie opisał prof. Michał Żmihorski w artykule "Gospodarka leśna to nie ochrona przyrody"

<https://dzikiezycie.pl/aktualnosci/493-prof-michal-zmihorski-gospodarka-lesna-to-nie-ochrona-przyrody> .

Postulujemy by na obszarach lasów społecznych, także w wydzieleniach oznaczonych jako "O", "M" nie stosować cięć zupełnych, tj. by naraz nie zniknęły drzewa na powierzchni większej niż 300 m², nie stosować orania gleby, pestycydowania. Należy na każdym etapie pozostawiać drzewa rosnące z samosiewu, gdyż one są najlepiej przystosowane do lokalnych warunków mikrosiedliskowych, w tym żyzności gleb, wilgotności, nasłonecznienia, one także

są najlepiej przystosowane do postępujących zmian klimatycznych. Należy zawsze obowiązkowo nie usuwać krzewów gatunków rodzimych.

V. Postulujemy żeby wprowadzić:

- nakaz usuwania obcego inwazyjnego gatunku - czeremchy amerykańskiej (*Prunus serotina*), która została wprowadzona do polskich lasów przez PGL Lasy Państwowe. Obecnie w większość polskich lasów gatunek ten jest rozpowszechniony i nierzadko dominujący powierzchniowo w warstwie podszytu. Zgodnie z unijną zasadą “zanieczyszczający płaci” ten podmiot jest odpowiedzialny za jej usuwanie, który gatunek wprowadził do środowiska. Usuwanie czeremchy amerykańskiej powinno następować aktywnie nie tylko w nowo zakładanych drzewostanach ale także we wszystkich innych wydzieleniach,
- nakaz pozostawiania znacznej ilości martwego drewna w każdym z wydzieleni leśnych,
- nakaz sadzenia krzewów na skrajach upraw leśnych od strony pól, łąk, ciągów komunikacyjnych celem tworzenia „oszyjków” - wartościowych siedlisk ekotonowych dla zwierząt (w tym ptaków), które w naturalny sposób występują na skrajach lasów, które były usuwane i nie odtwarzane w ramach dotychczasowej gospodarki leśnej Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe (PGL LP),
- zakaz prac leśnych w sezonie lęgowym od 1 marca do 15 lipca; a przynajmniej od 1 kwietnia do 15 czerwca celem ochrony ptasich lęgów (zaledwie 2,5 miesiąca szczytu sezonu lęgowego).